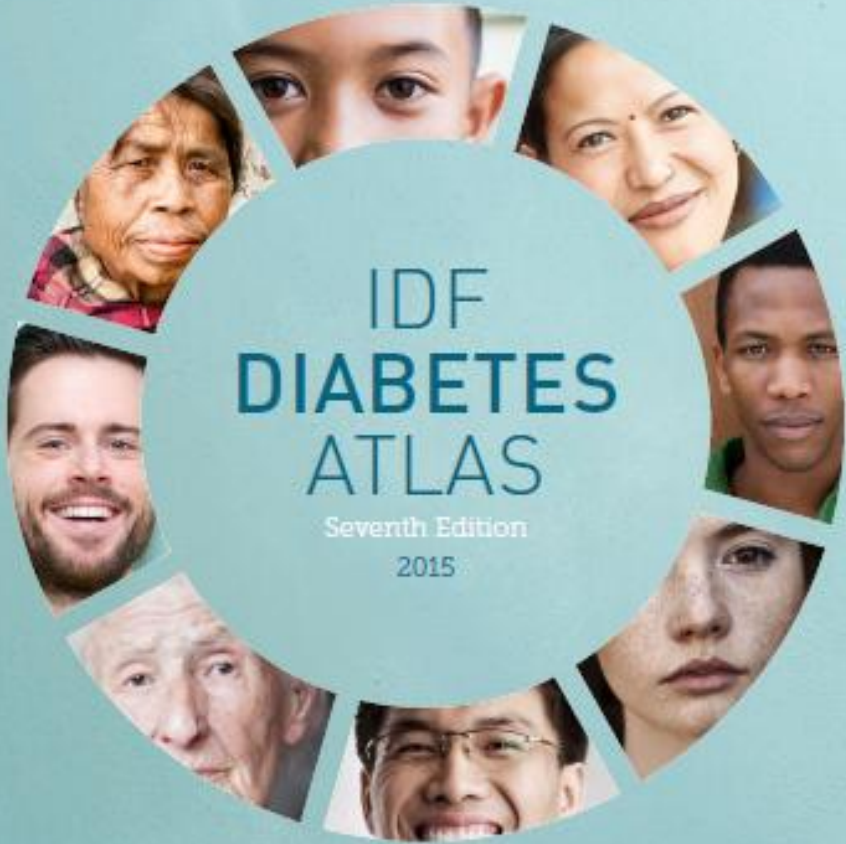

Πρόληψη του σακχαρώδους διαβήτη τύπου 2
Από τις τυχαιοποιημένες κλινικές μελέτες στον
πραγματικό κόσμο

Σταύρος Θ. Λιάτης
Επιμελητής Α΄ ΕΣΥ
Α΄ Προπαιδευτική Παθολογική Κλινική
Διαβητολογικό Κέντρο
ΓΝΑ Λαϊκό

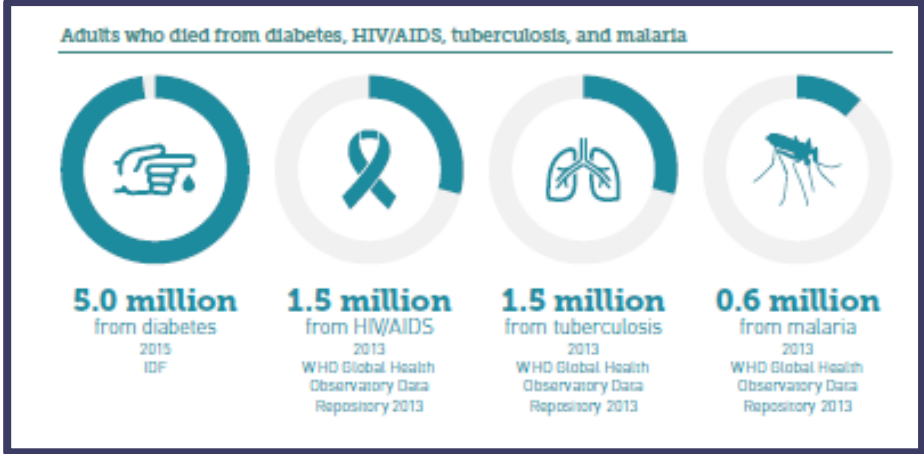
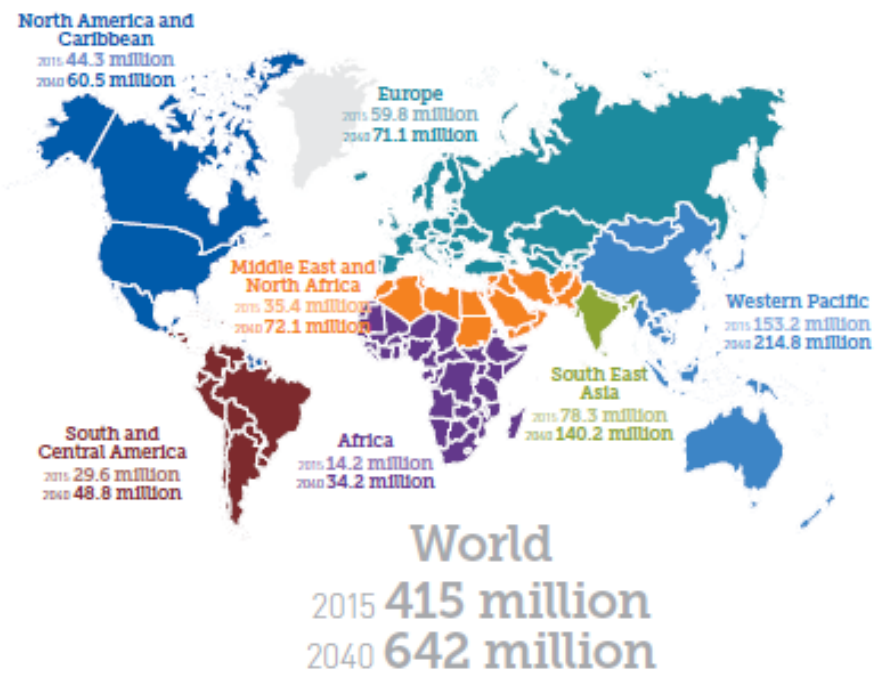

IDF DIABETES ATLAS

Seventh Edition
2015

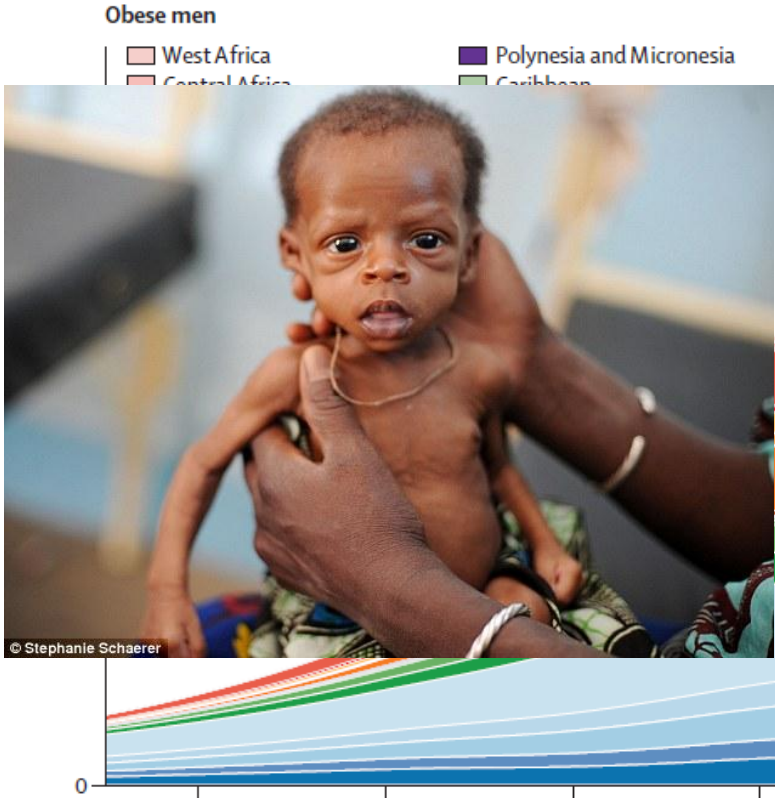
Estimated number of people with diabetes worldwide and per region in 2015 and 2040 (20-79 years)

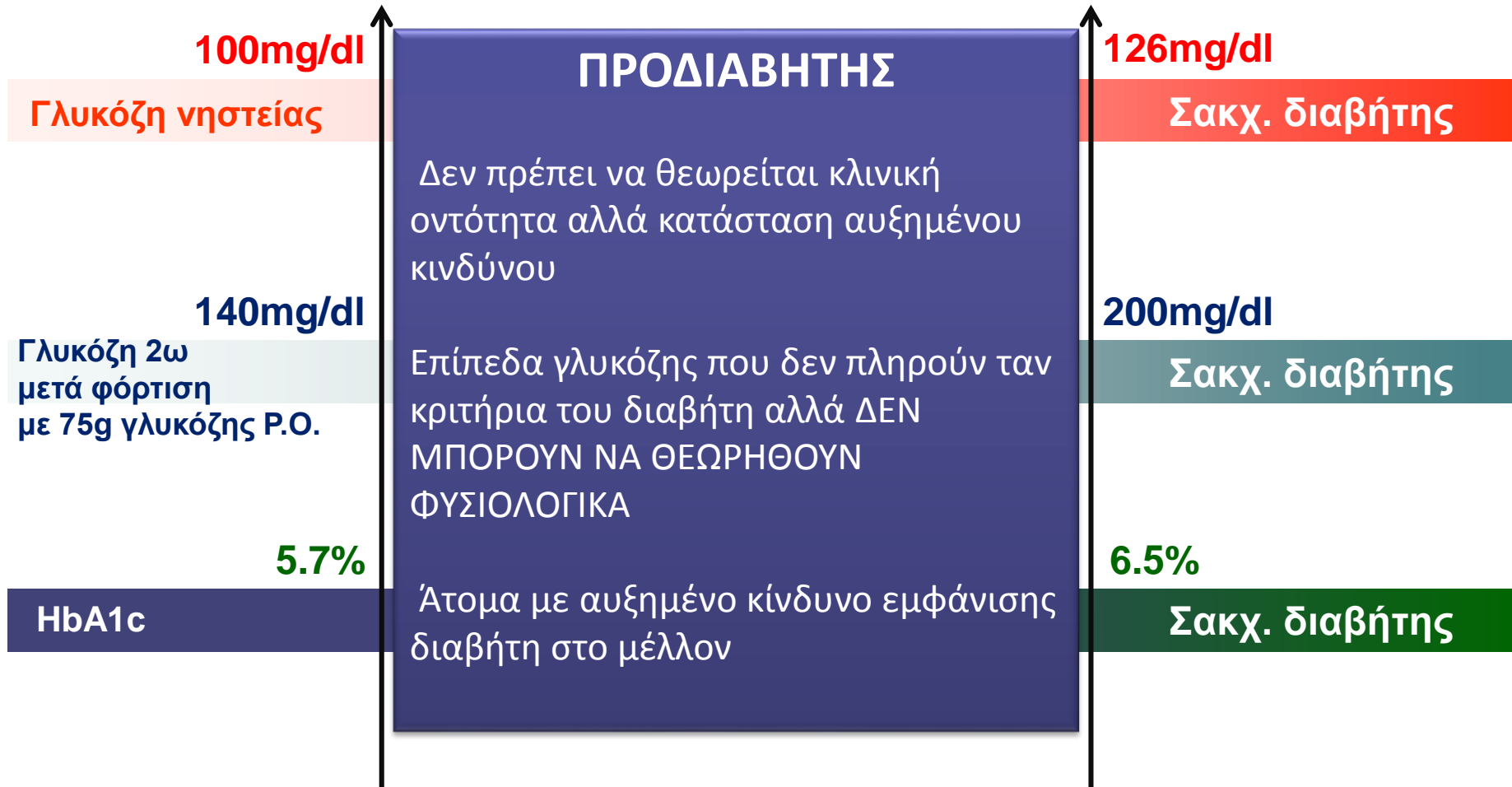
Trends in adult body-mass index in 200 countries from 1975 to 2014: a pooled analysis of 1698 population-based measurement studies with 19.2 million participants

NCD Risk Factor Collaboration (NCD-RisC)*

Σακχαρώδης διαβήτης = Υπεργλυκαιμία

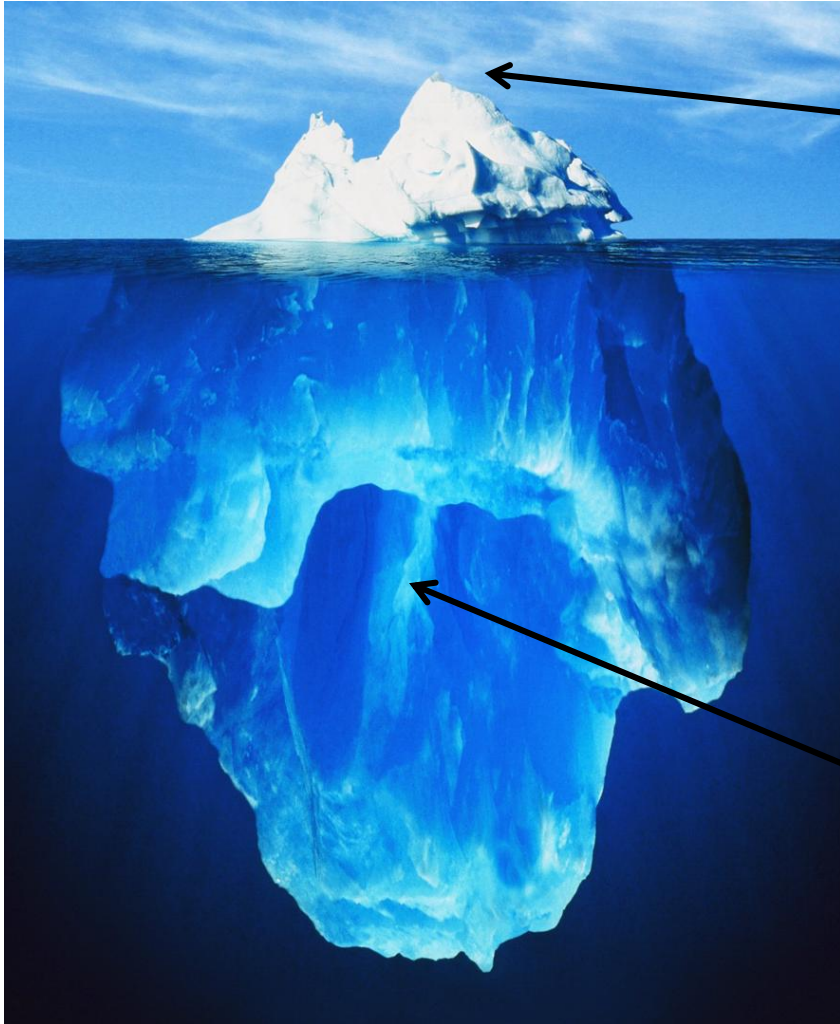
Προδιαβήτης

Κύρια σημεία της παρουσίασης

- Επιδημιολογικά δεδομένα
- Σημασία του προδιαβήτη
- Παρεμβάσεις πρόληψης του διαβήτη τύπου 2
- Κλινικές μελέτες σε ειδικά κέντρα
- Μελέτες στην κοινότητα
- Προοπτικές - Συμπεράσματα

Το φαινόμενο του παγόβουνου στη νοσολογία

Κορυφή του παγόβουνου
ΣΑΚΧΑΡΩΔΗΣ ΔΙΑΒΗΤΗΣ

Υποβρύχιο τμήμα
ΠΡΟΔΙΑΒΗΤΗΣ

Προδιαβήτης - ΗΠΑ

Family Matters

By Bonnie Rochman

CHILDHOOD

Newsweek

Nearly 1 in 4 U.S. Teens Has Prediabetes

In less than a decade, the proportion of kids ages 12 to 19 with prediabetes has jumped from 9% in 1999-2000 to 23% in 2011-2012.

By Bonnie Rochman @brochman | May 21, 2013 | 13 Comment

TIME

Prediabetes: silent pandemic

AN ESTIMATES 9 million people in the UK are living with prediabetes, making them up to 15 times more likely to get Type 2 diabetes. Are you at risk?

WHEN Douglas Nichol, 65, discovered during a visit to his GP that his blood glucose levels were high, he thought little of it.

Glycemic status (≥ 12 years)	Diabetes Care 36:2286–2293, 2013
Normal	55.9 (54.0–57.7)
Diagnosed diabetes	7.1 (6.4–8.0)
Undiagnosed diabetes	2.9 (2.5–3.4)
Isolated A1C ≥ 5.7	8.2 (7.4–9.1)
Isolated IFG	16.4 (14.6–18.2)
Both A1C ≥ 5.7 and IFG	9.6 (8.6–10.6)
Total	100.0
Prediabetes	
Combined age groups (years)	
≥ 12 years	34.1 (32.5–35.8)
≥ 18 years	36.2 (34.5–38.0)

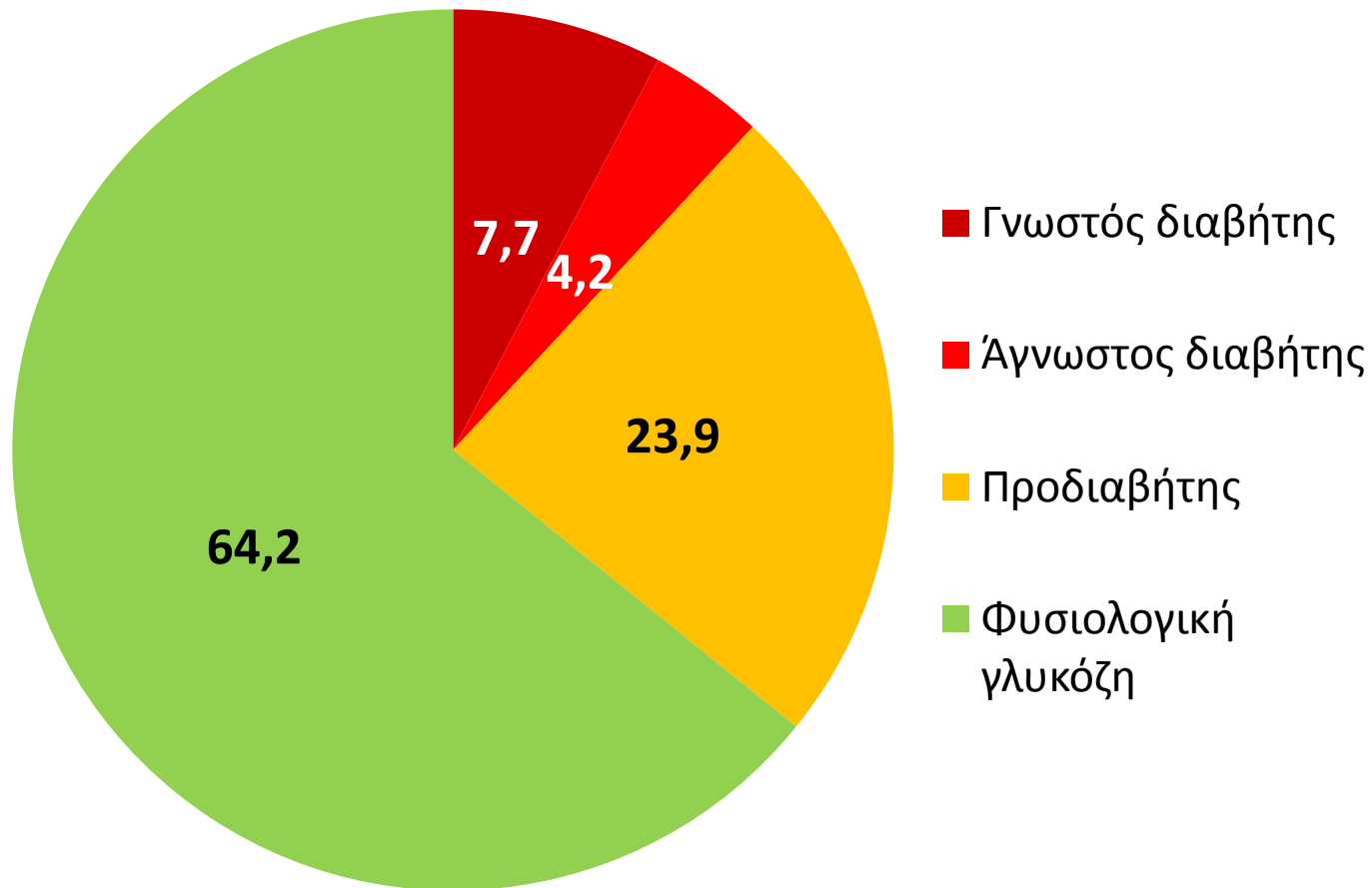
Εκτίμηση των καρδιαγγειακών παραγόντων κινδύνου στον πληθυσμό της Ελαφονήσου Λακωνίας

C. T. Kapelios, I. Kyriazis, I. Ioannidis, Ch. Dimosthenopoulos, E. Hatziagelaki, S. Liatis; The PERSEAS Study Group, BMC Public Health, 2017; Accepted

Επιπολασμός σακχαρώδους διαβήτη και προδιαβήτη

C. J. Kapelios, I. Kyriazis, I. Ioannidis, Ch. Dimosthenopoulos, E. Hatziagelaki, S. Liatis; The PERSEAS Study Group, BMC Public Health, 2017; Accepted

Προδιαβήτης

Κύρια σημεία της παρουσίασης

- Επιδημιολογικά δεδομένα
- Σημασία του προδιαβήτη
- Παρεμβάσεις πρόληψης του διαβήτη τύπου 2
- Κλινικές μελέτες σε ειδικά κέντρα
- Μελέτες στην κοινότητα
- Προοπτικές - Συμπεράσματα

Ποσοστό ατόμων με «προδιαβήτη» που θα εμφανίσουν διαβήτη

- IFG/IGT: 15-50% στα επόμενα 5-10 έτη
- **Σχετικός κίνδυνος:**
  - IFG: 6 (110)
  - IGT: 5.5
  - IFG+IGT:12.2

Ποια άτομα θα εμφανίσουν διαβήτη τύπου 2; Επιδημιολογικά μοντέλα - Ερωτηματολόγιο FINDRISK

ΔΕΙΚΤΕΣ & ΒΑΘΜΟΙ	ΗΛΙΚΙΑ	ΔΜΣ (BMI)	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΜΕΣΗΣ	ΑΣΚΗΣΗ > 30 MIN	ΦΡΟΥΤΑ Ή ΛΑΧΑΝΙΚΑ	ΥΠΕΡΤΑΣΗ	ΥΨΗΛΗ ΓΛΥΚΟΖΗ (παρελθόν)	ΔΙΑΒΗΤΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
0	< 45	< 25	< 94 (Α) < 80 (Γ)	ΝΑΙ	ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
1		25 - 30			ΟΧΙ ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ			
2	45 - 54			ΟΧΙ		ΝΑΙ		
3	55 - 64	> 30	94 - 102 (Α) 80 - 88 (Γ)					ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΒΑΘΜΟΥ
4	> 64		> 102 (Α) > 88 (Γ)		Βαθμοί :12			
5							ΝΑΙ	ΠΡΩΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ

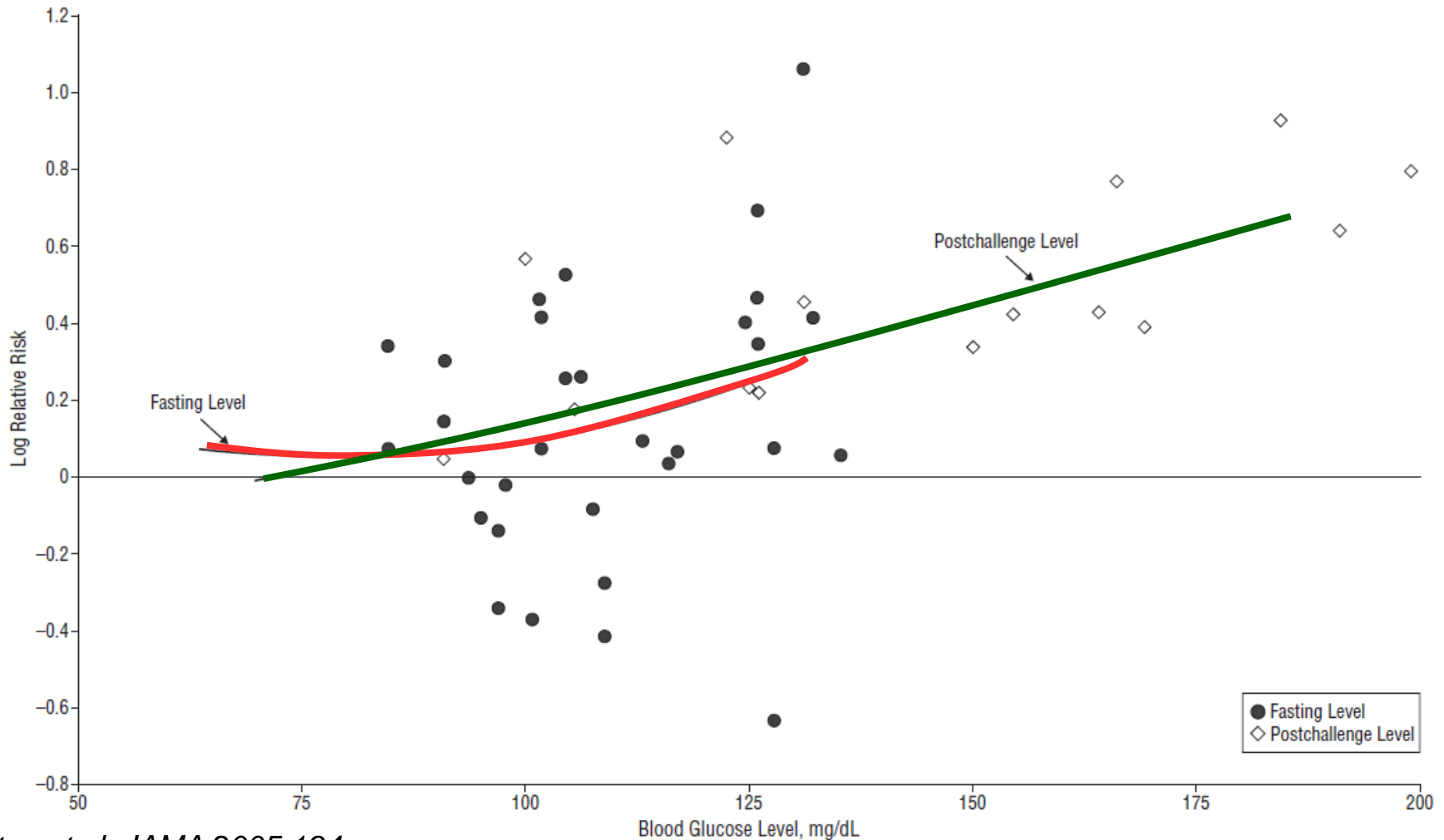
Ερμηνεία του FINDRISK

Δεκαετής κίνδυνος για την εμφάνιση διαβήτη

Βαθμοί	Κίνδυνος	
<7	1%	Σχεδόν καθόλου
7-11	4%	Χαμηλός
12-14	17%	Μέτριος
15-20	33%	Υψηλός
>20	50%	Πολύ υψηλός

Γλυκόζη και καρδιαγγειακή νοσηρότητα (Μετα-ανάλυση 38 μελετών)

Προδιαβήτης

Κύρια σημεία της παρουσίασης

- Επιδημιολογικά δεδομένα
- Σημασία του προδιαβήτη
- Παρεμβάσεις πρόληψης του διαβήτη τύπου 2
- Κλινικές μελέτες σε ειδικά κέντρα
- Μελέτες στην κοινότητα
- Προοπτικές - Συμπεράσματα

Κυριότερες κλινικές μελέτες πρόληψης του διαβήτη τύπου 2 με υγιεινοδιαιτητική παρέμβαση

Μελέτη	Χώρα	Συμμετέχοντες	Διάρκεια	Μείωση RR
Da Qing	Κίνα	577 IGT	6	31-46
DPS	Φινλανδία	522 IGT	3,2	58
DPP	ΗΠΑ	3234 IFG + IGT	2,8	58
IDPP	Ινδία	531 IGT	2,5	25
Japan	Ιαπωνία	458 IGT	4	67

Review in: Paulweber B, Valensi P, Lindström J, Lalic NM, Greaves CJ, McKee M, Kissimova-Skarbek K, Liatis S, Cosson E, Szendroedi J...et al. *Horm Metab Res.* 2010 Apr;42 Suppl 1:S3-36

Μελέτες με φάρμακα που μειώνουν τη γλυκόζη

Μελέτη	Φάρμακο	Συμμετέχοντες	Διάρκεια	Μείωση RR
STOP NIDDM	Ακαρβόζη	1429 IGT + IFG (714)	3.5	28%
XENDOS	Ορλιστάτη	3277 παχύσαρκοι 694 IGT (1640)	4.0	37%
DPP	Μετφορμίνη	3234 IFG + IGT (1037)	2.8	31%
IDPP	Μετφορμίνη	531 IGT (133)	2.5	35%
TRIPOD	Τρογλιταζόνη	266 GDM (133)	2.5	56%
DREAM	Ροζιγλιταζόνη	IGT and or IFG	4	61%
ACT-NOW	Πιογλιταζόνη	602 IGT	2.4	72%

DPP/DPS - Παρεμβάσεις

Εντατική υγιεινοδιαιτητική
παρέμβαση

Μείωση βάρους $\geq 7\%$
< 25% θερμίδων από λίπος
ΗΠΕ: 1200-1800 Kcal
Σωμ. άσκηση $\geq 150'$ / εβδομάδα
16 βασικά μαθήματα (24 εβδομάδες)
Μετά: μηνιαίες επισκέψεις
Διατροφή
Άσκηση
Αλλαγή συμπεριφοράς
Ατομικά προγράμματα
Συχνή επικοινωνία με ειδικούς
Toolboxes: βίντεο βηματόμετρα,
γυμναστήρια, μαθήματα μαγειρικής

Μετφορμίνη

Placebo

850mg X 1

Σε 4 εβδομάδες:

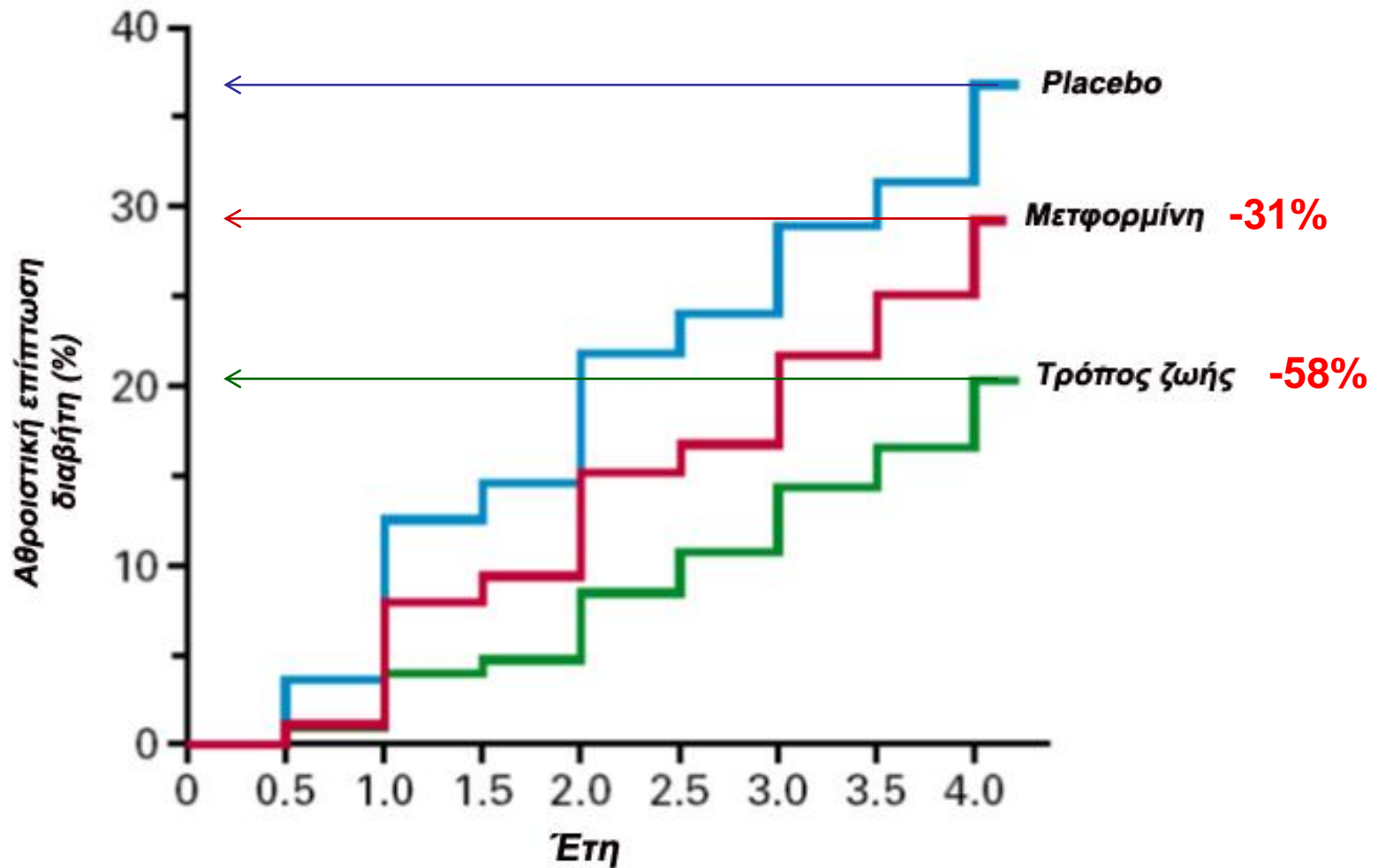
850mg X 2

Γραπτές πληροφορίες
Ένα μάθημα ετησίως

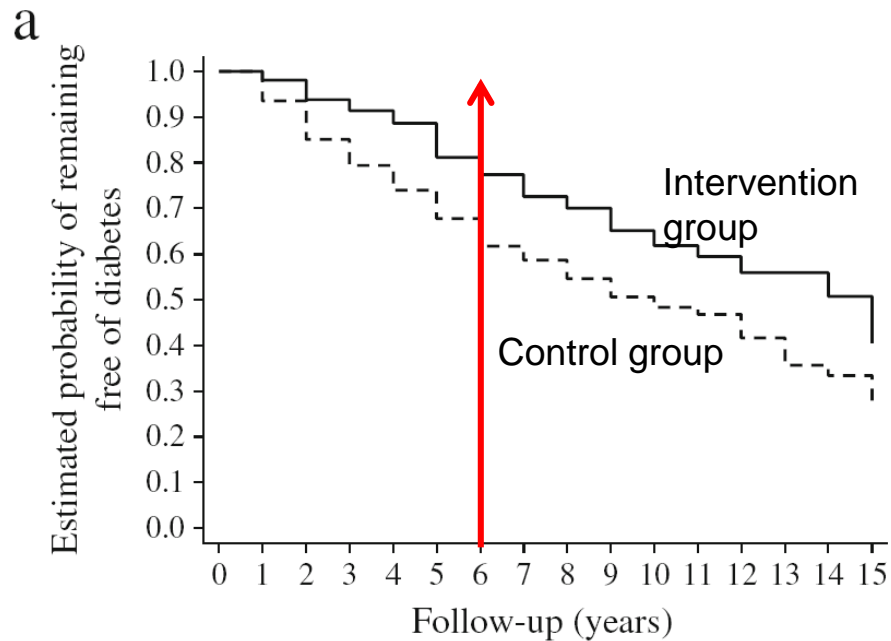
Πρωτογενές καταληκτικό σημείο

Εμφάνιση σακχαρώδους διαβήτη

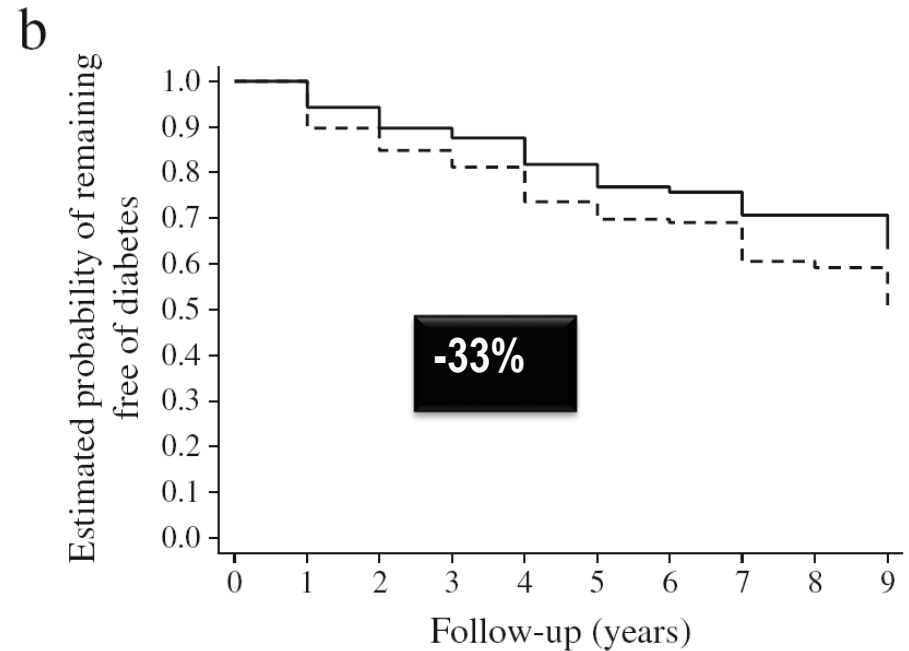
Μακροπρόθεσμα αποτελέσματα Μελέτη DPS

Συνολικά

Number at risk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Intervention	261	238	218	198	178	158	138	118	98	78	58	38	18	10	10	10
Control	251	209	167	125	83	41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Μετά το τέλος της παρέμβασης

Number at risk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Intervention	221	172	138	103	69	35	10	0	0	0
Control	185	138	103	69	35	10	0	0	0	0

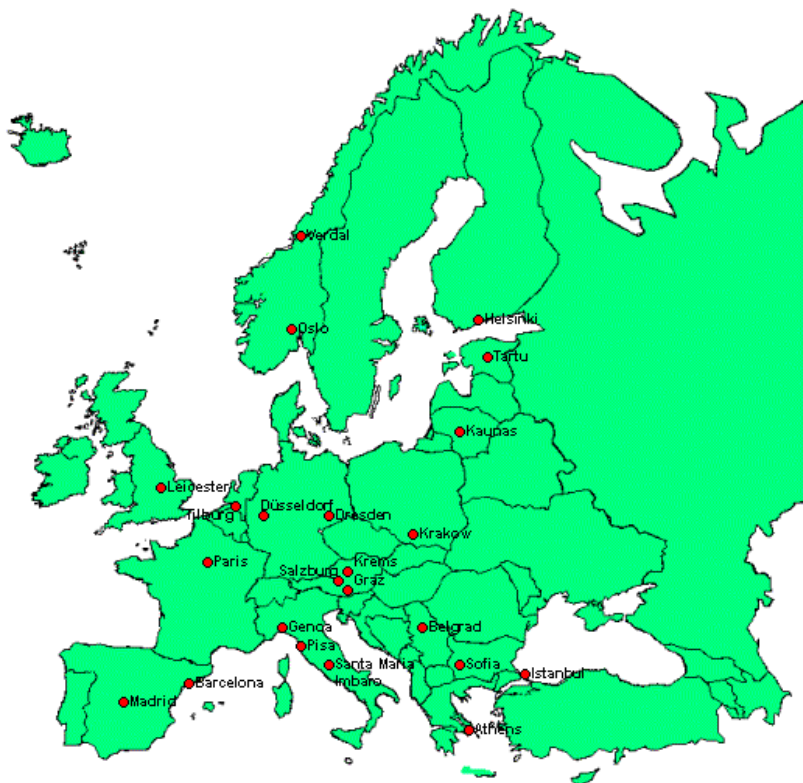
Ερωτηματικά από τις κλινικές μελέτες «παρέμβασης» για την πρόληψη του διαβήτη

- Περιβάλλον κλινικών μελετών
- Άτομα πολύ υψηλού κινδύνου
- Πολύ εντατικά προγράμματα
- Οικονομικοί πόροι

- **Δυνατότητα εφαρμογής αντίστοιχων προγραμμάτων στην κοινότητα (;;;;;;)**
  - Εντοπισμός ατόμων υψηλού κινδύνου
  - Συμμετοχή
  - Οργάνωση-Χώροι-Εκπαιδευτές
  - Κόστος
  - Αποτελεσματικότητα

Πρόληψη του ΣΔ2 στην κοινότητα

The DE-PLAN Study

Implementation and Effectiveness of the First Community Lifestyle Intervention Programme to Prevent Type 2 Diabetes

- **Σκοπός**
- Να διερευνηθεί κατά πόσον τα αποτελέσματα των μεγάλων κλινικών μελετών και ιδίως της DPS/DPP μπορούν να εφαρμοσθούν σε επίπεδο κοινότητας/πρωτοβάθμιας περίθαλψης
- 15 χώρες
- Ελλάδα: συμμετοχή με 200 άτομα υψηλού κινδύνου
- ΕΚΠΑ – Α΄ Προπαιδευτική Παθολογική Κλινική / Διαβητολογικό κέντρο

Εντοπισμός ατόμων υψηλού κινδύνου

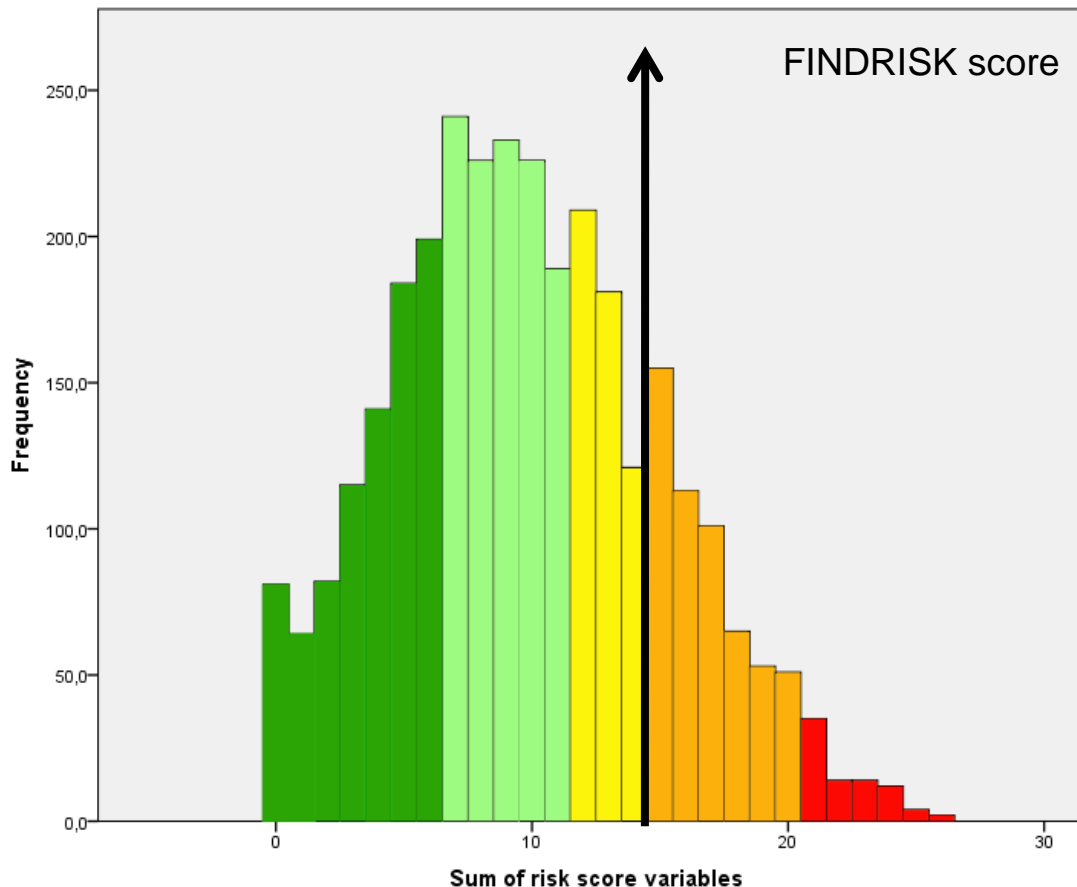
- Δομές πρωτοβάθμιας περίθαλψης
- Δύο κέντρα υγείας αστικού τύπου
  - ΚΥ Βάρης
  - ΚΥ Μαρκοπούλου
- Τρία δημοτικά Ιατρεία
  - ΔΙ Αλίμου
  - ΔΙ Βύρωνα (ΙΚΑ Βύρωνα)
  - Ολυμπιακό χωριό
- Ένα ΚΑΠΗ
  - ΚΑΠΗ Αγ. Αναργύρων
- Εργασιακοί χώροι
- >Δύο δημόσιες επιχειρήσεις
  - ΕΡΤ
  - Τράπεζα Ελλάδας
- Δύο ιδιωτικές επιχειρήσεις
  - Πίτσος
  - ΟΤΕ
- Ένα Γενικό Νοσοκομείο
  - ΓΝΑ «Λαϊκό»

Πρώτο βήμα:

Εντοπισμός και στρατολόγηση ατόμων με υψηλό κίνδυνο εμφάνισης ΣΔ2

- Μοιράστηκαν ~ 8.000 ερωτηματολόγια FINDRISK και συμπληρώθηκαν 3.240

- **620** άτομα με βαθμολογία ≥ 15 προσκλήθηκαν (τηλεφωνικώς και ταχυδρομικώς) να υποβληθούν σε OGTT
- **318** άτομα υψηλού κινδύνου (51%) δέχθηκαν
- Μετρήθηκε η ΑΠ και τα λιπίδια
- Συμπληρώθηκαν ερωτηματολόγια σχετικά με τη σωματική δραστηριότητα, τις διατροφικές συνήθειες, την ποιότητα ζωής
- Πάρθηκε ιατρικό ιστορικό

Πρόγραμμα παρέμβασης στη μελέτη DEPLAN

- Διάρκεια 1 έτος
- Ομάδες 6-10 ατόμων
- Με επίβλεψη-καθοδήγηση διαιτολόγου κάθε 2 περίπου μήνες
- Στην περιοχή κατοικίας ή στο χώρο εργασίας των συμμετεχόντων
- Σκοπός η παροχή πληροφοριών για αλλαγή του τρόπου ζωής με δίαιτα και άσκηση

Μεταβολές στα μεταβολικά χαρακτηριστικά μετά από ένα έτος

Table 2 Anthropometric and clinical data of the participants at baseline and 1 year after the intervention (mean $\pm$ SD) (*n* = 125)

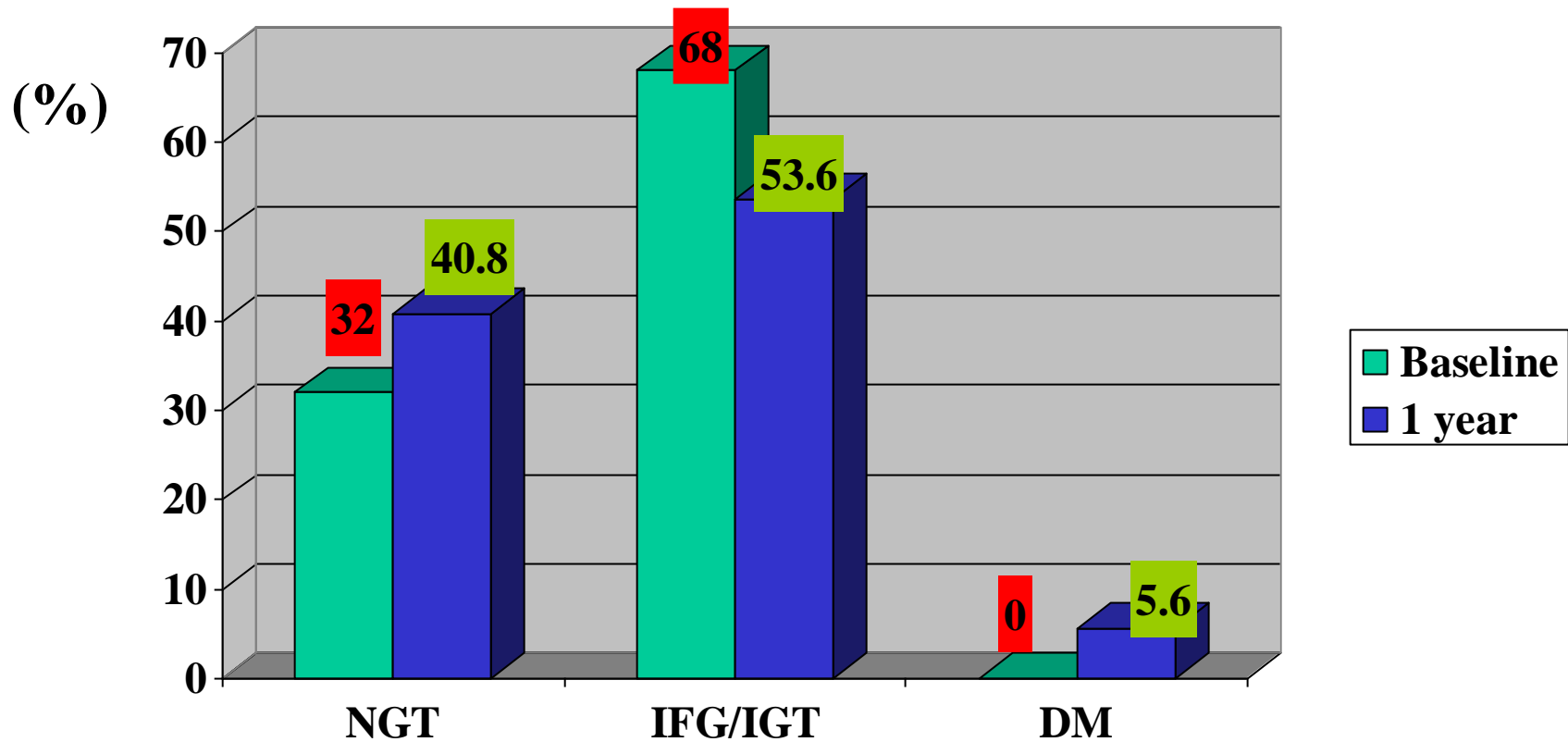
Characteristic	Baseline	1 year	Difference	<i>P</i> *
Weight (kg)	89.0 $\pm$ 13.4	88.0 $\pm$ 13.6	1.0 $\pm$ 4.7	0.022
BMI (kg/m ²)	32.0 $\pm$ 4.3	31.6 $\pm$ 4.0	0.5 $\pm$ 2.1	0.014
Waist circumference (cm)	102.9 $\pm$ 11.0	102.6 $\pm$ 10.6	0.3 $\pm$ 6.8	NS
Blood pressure (mmHg)	133/79	127/80	6/-1	< 0.001 (for systolic blood pressure)
Fasting glucose (mmol/l)	5.8 $\pm$ 0.63	5.7 $\pm$ 0.63	0.15 $\pm$ 0.69	0.017
2-h glucose (mmol/l)	6.6 $\pm$ 1.79	6.6 $\pm$ 2.01	-0.03 $\pm$ 1.85	NS
Total cholesterol (mmol/l)	5.9 $\pm$ 0.88	5.5 $\pm$ 0.95	0.37 $\pm$ 0.99	< 0.0001
Triglycerides (mmol/l)	1.4 $\pm$ 0.82	1.5 $\pm$ 0.86	-0.03 $\pm$ 0.68	NS
HDL-C (mmol/l)	1.3 $\pm$ 0.22	1.3 $\pm$ 0.21	0.00 $\pm$ 0.07	NS
LDL-C (mmol/l)	4.0 $\pm$ 0.79	3.6 $\pm$ 0.92	0.39 $\pm$ 0.91	< 0.0001

Mean $\pm$ SD.

BMI, body mass index; HDL-C, high-density lipoprotein cholesterol; LDL-C, low-density lipoprotein cholesterol; NS, non-significant; SD, standard deviation.

*Comparison between baseline and 1-year data.

Γλυκαιμική κατάσταση στην αρχή και 1 έτος μετά την παρέμβαση

Εκτίμηση μετά από 3 χρόνια

Σύγκριση με ομάδα που δεν έκανε παρέμβαση

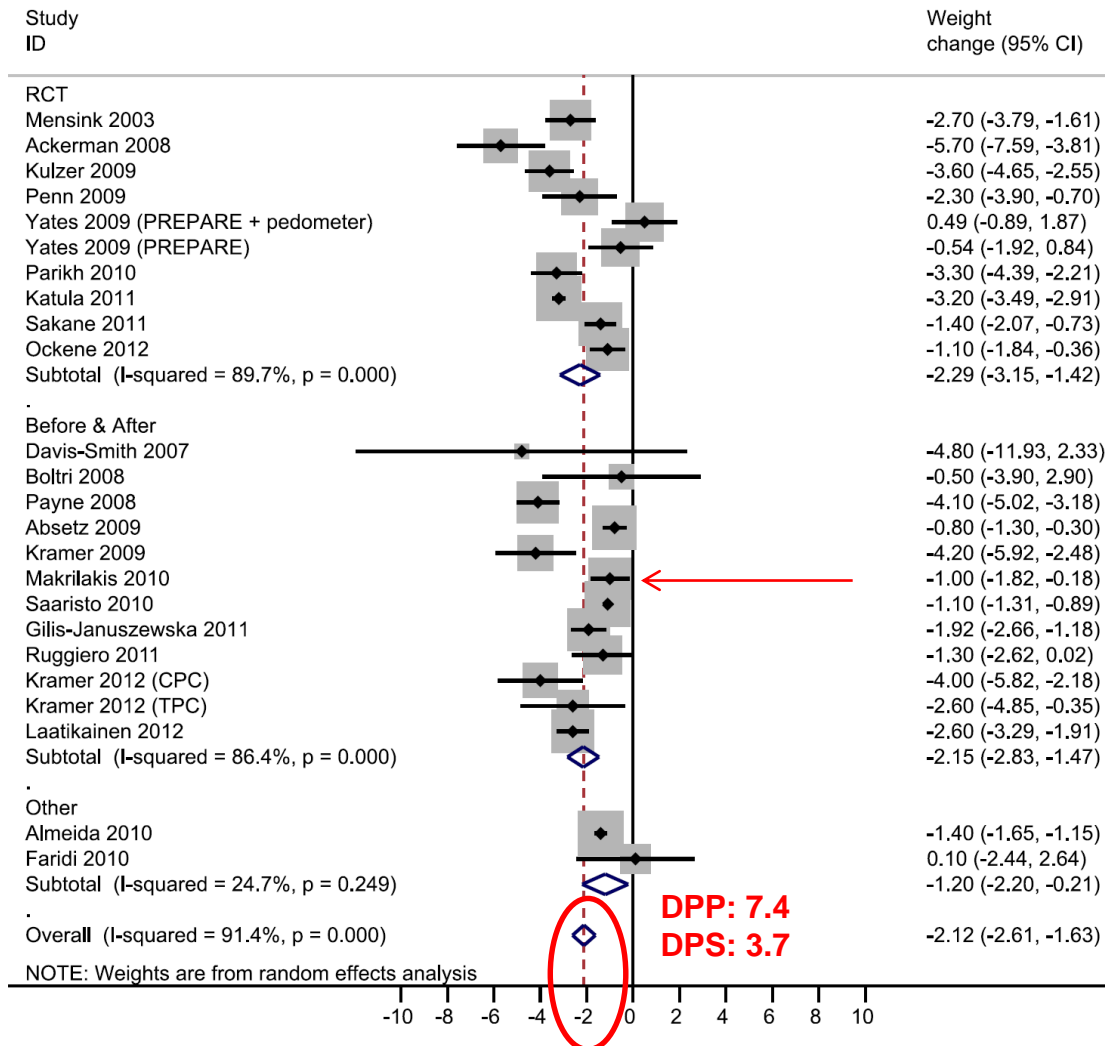
Table 3

Multivariable logistic regression model* for incident diabetes after 3 years of follow-up.

Variable	Unit	OR	95% CI	<i>P</i>
IFG/IGT	Yes	5.88	2.45–14.14	< 0.001
FINDRISC	Unit	1.28	1.13–1.45	< 0.001
Intervention	Yes	0.19	0.07–0.53	0.002
Weight loss (%)	1	0.94	0.89–0.99	0.03

Εφαρμογή προγραμμάτων υγιεινοδιαιτητικής παρέμβασης στην κοινότητα - Μεταανάλυση

Πρόληψη του διαβήτη

Ο κόσμος των μελετών και ο πραγματικός κόσμος

• Κόσμος των μελετών

- Μεγάλη αποτελεσματικότητα των δομημένων εντατικοποιημένων προγραμμάτων υγιεινοδιαιτητικής παρέμβασης
- Δυνατότητα καθυστέρησης της εμφάνισης (και πρόληψης ;;) της νόσου σε βάθος χρόνου 10ετίας
- Φαινόμενο μεταβολικής μνήμης
- Προγράμματα υγιεινοδιαιτητικής παρέμβασης πιθανώς πιο ωφέλιμα από τα φάρμακα

• Ο πραγματικός κόσμος

- Ποικίλη αλλά εν γένει μικρότερη αποτελεσματικότητα των αντίστοιχων προγραμμάτων
- Προβληματική διαδικασία προσυμπτωματικού ελέγχου και στρατολόγησης
- Μικρή συμμετοχή – μεγάλες απώλειες
- Συμμετοχή οικονομικά ασθενέστερων (;;)
- Μεγάλο οικονομικό κόστος

Κύρια σημεία της παρουσίασης

- Επιδημιολογικά δεδομένα για τον προδιαβήτη
- Σημασία του προδιαβήτη
- Παρεμβάσεις πρόληψης του διαβήτη τύπου 2
- Κλινικές μελέτες σε ειδικά κέντρα
- Μελέτες στην κοινότητα
- Προοπτικές - Συμπεράσματα

Κατευθυντήριες οδηγίες

Προσέγγιση ανίχνευσης ατόμων υψηλού κινδύνου

- Προσυμπτωματικός έλεγχος γλυκαιμίας σε όλα τα άτομα > 45 ετών και σε όσους είναι υπέρβαροι/παχύσαρκοι ή έχουν άλλους παράγοντες κινδύνου (οικογενειακό ιστορικό διαβήτη, διαβήτη κυήσεως, σύνδρομο πολυκυστικών ωοθηκών, υπέρταση, καρδιαγγειακή νόσος, λήψη κορτικοειδών)
- Γλυκόζη νηστείας/OGTT/HbA1c
- Σε περίπτωση προδιαβήτη: πρόγραμμα υγιεινοδιαιτητικής παρέμβασης: απώλεια βάρους, σωματική άσκηση
- Μετφορμίνη ενδεχομένως σε παχύσαρκα άτομα νεότερης ηλικίας ή γυναίκες με ιστορικό ΔΚ

Πρόληψη του διαβήτη τύπου 2

Ποια είναι η ενδεδειγμένη στρατηγική;

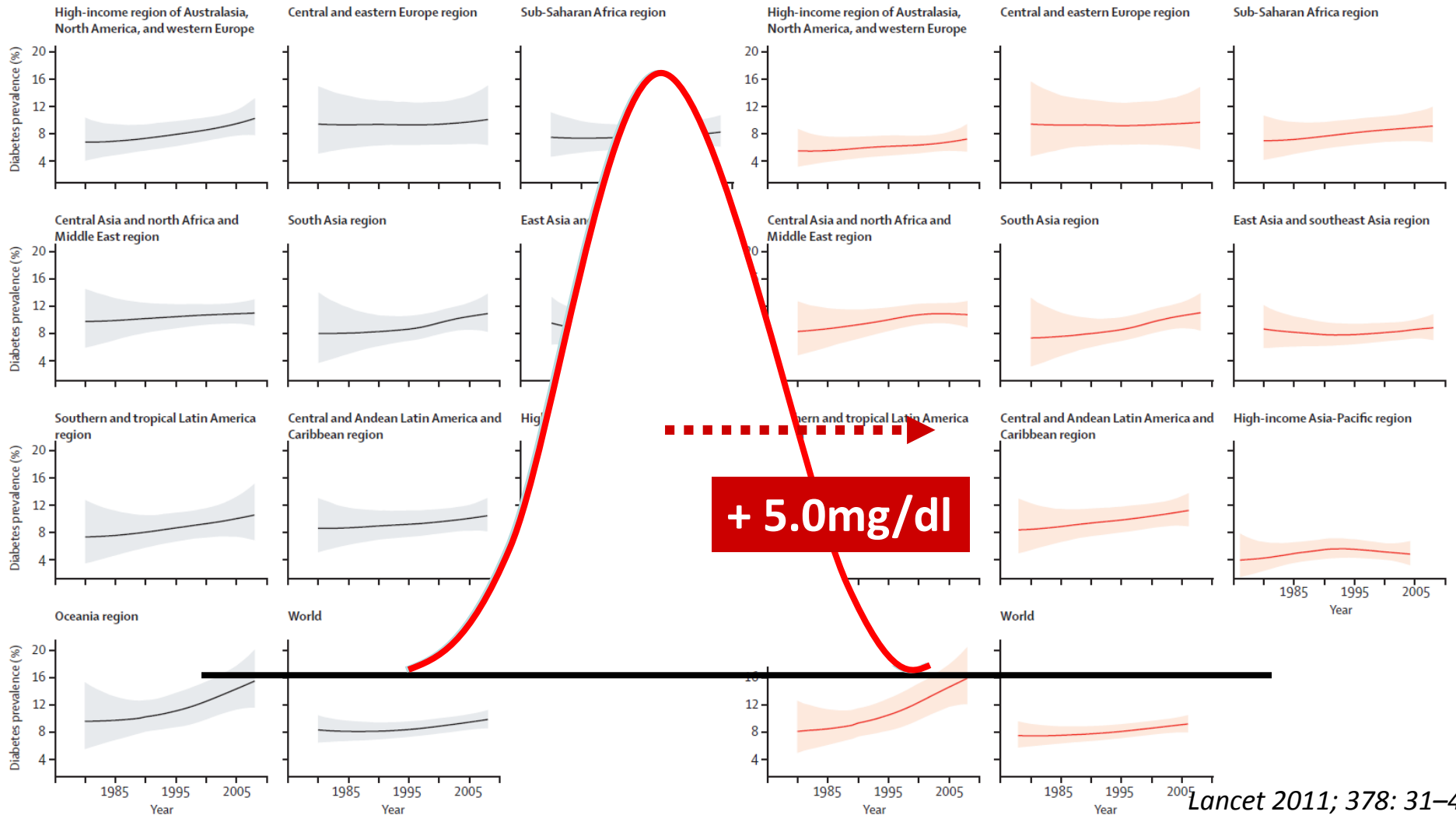
- **Στόχευση στα άτομα υψηλού κινδύνου**
Εντοπισμός, ενημέρωση, παρέμβαση, παρακολούθηση
- ή
- **Στόχευση σε πληθυσμιακό επίπεδο**
- Συνολική αλλαγή πολιτικής υγείας στην άσκηση και διατροφή

Γλυκόζη πλάσματος νηστείας

Παγκόσμιος πληθυσμός 1980-2010

A Men

B Women

Προσέγγιση ατόμων υψηλού κινδύνου vs. πληθυσμιακή προσέγγιση

Επαναφορά ολόκληρης της καμπύλης προς τα αριστερά

Life Extension Magazine Super Sale 2011/2012

ON THE COVER

Are We All Pre-Diabetic?

By [unreadable] el

Even if a doctor **assures** you that your **blood sugar** is "normal," alarming evidence documents that you are at significant risk of premature death unless you achieve **optimal** 24-hour-a-day glucose control.

Life Extension® long ago warned of the silent dangers when fasting blood sugar exceeds **85 mg/dL**. New scientific studies validate this position.

Even more insidious are data showing that blood sugar "**spikes**"

LIFE

έγγιση εντοπισμού ατόμων
ού κινδύνου

συμμετοχή ατόμων υψηλού
κινδύνου

Dangers when FPG exceeds 85mg/dl

Κεντρικός σχεδιασμός – Πολιτική υγείας

Περισσότερη σωματική δραστηριότητα
Πιο υγιεινή διατροφή

Σχολεία

Εργασιακό περιβάλλον

Πολεοδομικός σχεδιασμός

[Χώροι άθλησης και αναψυχής, ποδηλατόδρομοι]

Διατροφική πολιτική

Βιομηχανία τροφίμων

Μέσα μαζικής ενημέρωσης

